Työehdot/Ilveskivi 2.9.2026

Eduskunnan lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

Kirjallinen kuulemispyyntönne 18.8.2026

HE 127/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi

Pyydettynä lausuntonaan hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi (HE 127/2026 vp) Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry lausuu seuraavaa:

Yleistä

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry pitää direktiivin (EU) 2024/1712 täytäntöönpanoa tarpeellisena ja kannattaa ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa uutta kriminalisointia. SAK kiinnittää lausunnossaan erityisesti huomiota työperäiseen hyväksikäyttöön ja katsoo, että direktiivin täytäntöönpanon tulee tosiasiallisesti vahvistaa työperäisen ihmiskaupan ja muun vakavan työperäisen hyväksikäytön torjuntaa, uhrien tunnistamista ja suojelua sekä hyväksikäytöstä hyötyvien vastuuta.

SAK:n keskeinen näkemys on, että ehdotettu kriminalisointi on tarpeellinen mutta ei sellaisenaan riitä turvaamaan direktiivin tavoitteita työperäisen hyväksikäytön ehkäisemisessä, uhrien tunnistamisessa ja hyväksikäytöstä hyötyvien vastuun toteuttamisessa. Lakivaliokunnan tulee siksi täsmentää erityisesti uuden rikossäännöksen tietoisuusvaatimusta, alihankintaketjujen vastuuta, kansallista palvelu- ja lähettämismekanismia, uhrin oikeussuojaa sekä valvonnan ja seuraamusjärjestelmän vaikuttavuutta.

Ihmiskaupan torjunta ei voi perustua yksinomaan rikosoikeudelliseen sääntelyyn. Tehokas järjestelmä edellyttää ennaltaehkäisyä, riittävää kiinnijäämisriskiä, työelämän valvontaa, viranomaisten toimivaltuuksia ja resursseja sekä toimivaa järjestelmää uhrien tunnistamiseksi, suojelemiseksi ja auttamiseksi.

Hallituksen esitystä on lausuntokierroksen jälkeen joiltakin osin parannettu. Enimmäisrangaistuksen nostaminen kahteen vuoteen sekä vastaanottolakiin ehdotettu sääntely ihmiskaupan uhrien tavoittamiseen, tunnistamiseen ja avun piiriin ohjaamiseen liittyvistä menettelytavoista ovat myönteisiä muutoksia. Kokonaisuutena esitys ei kuitenkaan vielä riittävästi vastaa työperäisen hyväksikäytön käytännön ongelmiin.

Tietoisuusvaatimuksen tulkinta työperäisen hyväksikäytön tilanteissa

SAK pitää uuden rikoslain 25 luvun 3 d §:n säätämistä tarpeellisena, mutta korostaa, että säännöksen vaikuttavuus riippuu ratkaisevasti siitä, miten tietämisvaatimusta tulkitaan työperäisen hyväksikäytön tilanteissa. Jos

vastuu edellyttää käytännössä välitöntä ja nimenomaista tietoa työntekijän ihmiskaupan uhrin asemasta, säännös voi jäädä tehottomaksi juuri niissä alihankinta- ja yritysketjuissa, joissa hyväksikäytöstä taloudellisesti hyötyvä taho on kaukana työntekijän muodollisesta työnantajasta.

Hallituksen esityksen mukaan rangaistavaa olisi ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteeksi tietämänsä henkilön suorittaman palvelun käyttäminen. Tekijältä edellytettäisiin siten tietoa siitä, että palvelua suorittava henkilö on ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena.

SAK katsoo, että säännös voi muodostua työperäisen hyväksikäytön torjunnan näkökulmasta ongelmalliseksi, koska työperäinen ihmiskauppa ja vakava työperäinen hyväksikäyttö tapahtuvat usein rakenteissa, joissa hyväksikäytöstä taloudellisesti hyötyvä taho ei ole työntekijän muodollinen työnantaja. Työtä teetetään alihankinnan, aliurakoinnin, henkilöstövuokrauksen ja erilaisten muiden yritysjärjestelyjen kautta. Ketjun ylemmällä tasolla oleva yritys saattaa samalla tosiasiallisesti tietää esimerkiksi palvelun hinnan, työn tekemisen olosuhteet, työmäärät, käytettävissä olevan työvoiman ja muut olosuhteet, joiden perusteella hyväksikäytön riski on ilmeinen.

Hallituksen esityksessä tunnistetaan, että säännöstä voidaan soveltaa myös alihankintatilanteisiin. Tämä on tärkeä lähtökohta, mutta se ei yksin riitä, jos tietoisuuden arviointi sidotaan käytännössä liian vahvasti välittömään ja nimenomaiseen tietoon työntekijän ihmiskaupan uhrin asemasta.

SAK pitää tärkeänä, että lakivaliokunta varmistaa säännöksen perustelujen tukevan rikosoikeudellista tahallisuusarviointia myös tilanteissa, joissa palvelun käyttäjän tietoisuus ilmenee olosuhteista kokonaisuutena arvioiden. Arvioinnissa tulee voida ottaa huomioon myös se, että tekijän tietoisuus voidaan päätellä hänen tiedossaan olleista olosuhteista kokonaisuutena sekä siitä, että hän on tietoisesti sivuuttanut ilmeiset hyväksikäyttöön viittaavat seikat.

Vähintään valiokunnan mietinnössä tulee selvästi todeta, että tieto ihmiskaupan uhrin asemasta voidaan päätellä objektiivisista tosiseikoista ja olosuhteiden kokonaisarvioinnista. Näyttövaatimuksen ei tule edellyttää suoraa tietoa ihmiskaupparikoksesta, viranomaisen tekemää tunnistamispäätöstä, esitutkinnan vireilläoloa tai muuta muodollista etukäteistietoa siitä, että työntekijä on ihmiskaupan uhri.

Alihankintaketjut ja taloudellisesta hyväksikäytöstä hyötyvien vastuu

SAK pitää myönteisenä, että hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tunnistetaan alihankintaketjut nimenomaisesti uuden rikossäännöksen mahdollisena soveltamisympäristönä.

Pelkkä perustelulausuma ei kuitenkaan ratkaise alihankintaketjuihin liittyviä rakenteellisia ongelmia. Työperäisen hyväksikäytön torjunnan kannalta vastuun arvioinnissa tulee voida ottaa huomioon tosiasiallinen määräysvalta, taloudellinen hyöty ja mahdollisuus vaikuttaa työn tekemisen ehtoihin eikä yksinomaan muodollinen sopimussuhde.

Erityisesti matalaan työvoimakustannukseen perustuvissa hankintaketjuissa poikkeuksellisen alhainen sopimushinta voi jo itsessään yhdessä muiden seikkojen kanssa osoittaa merkittävää hyväksikäytön riskiä. Jos tilaaja tietää, ettei sovitulla hinnalla ole realistisesti mahdollista maksaa lain ja työehtosopimusten mukaisia palkkoja ja muita työvoimakustannuksia, tätä ei tulisi voida sivuuttaa arvioitaessa tilaajan tietoisuutta työntekijöiden olosuhteista.

Direktiivin täytäntöönpano edellyttää, että ihmiskauppaan liittyvä seuraamusjärjestelmä on kokonaisuutena tehokas, oikeasuhtainen ja varoittava myös silloin, kun hyväksikäyttö tapahtuu alihankinta- tai muissa yritysketjuissa ja siitä saatu taloudellinen hyöty kanavoituu muulle taholle kuin työntekijän muodolliselle työnantajalle. SAK pitää tämän vuoksi välttämättömänä, että lakivaliokunta arvioi tämän hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyssä nimenomaisesti, turvaako ehdotettu sääntely vastuun kohdentumisen myös hyväksikäytöstä hyötyviin toimijoihin vai edellyttääkö sääntely täsmennyksiä rikosvastuun, oikeushenkilön vastuun tai yritystoimintaan kohdistuvien seuraamusten osalta.

Ehdotetut menettelytavat eivät riitä direktiivillä (EU) 2024/1712 direktiiviin 2011/36/EU lisätyn 11 a artiklan mukaiseksi kansalliseksi palvelu- ja lähettämismekanismiksi

Hallituksen esityksessä ehdotetaan vastaanottolain 34 §:ään lisättäväksi säännös, jonka mukaan Maahanmuuttovirasto voisi antaa Joutsenon vastaanottokeskusta koskevia tarkempia määräyksiä ihmiskaupan uhrien tavoittamiseen, tunnistamiseen sekä avun ja tuen piiriin ohjaamiseen liittyvistä menettelytavoista. SAK pitää uhrien tunnistamisen ja avun piiriin ohjaamisen vahvistamista myönteisenä, mutta ehdotettu sääntely jää rakenteeltaan liian suppeaksi. Se kohdistuu lähinnä yhden vastaanottokeskuksen menettelytapoihin eikä määrittele kansallisen palvelu- ja lähettämismekanismin kokonaisuutta, eri toimijoiden tehtäviä ja vastuita tai uhrin asemaa menettelyssä.

Direktiivillä (EU) 2024/1712 direktiiviin 2011/36/EU lisätty 11 a artikla edellyttää jäsenvaltioilta kansallista palvelu- ja lähettämismekanismia uhrien varhaista tunnistamista, avustamista ja tukemista varten. Mekanismissa on määriteltävä toimivaltaiset viranomaiset, kansalaisjärjestöt ja muut asiaankuuluvat organisaatiot sekä niiden tehtävät ja yhteistyö. Kyse on siten eri toimijat kattavasta ja ennalta määritellystä järjestelmästä, jonka avulla mahdolliset uhrit tunnistetaan ja ohjataan viipymättä avun ja tuen piiriin riippumatta siitä, mikä toimija heidät ensin kohtaa.

Vaikka direktiivillä (EU) 2024/1712 direktiiviin 2011/36/EU lisätty 11 a artikla ei nimenomaisesti määrää mekanismin kansallista säädöstasoa, sen vaatimukset edellyttävät, että mekanismin keskeiset osat ovat velvoittavasti ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. SAK:n näkemyksen mukaan uhrin oikeuksiin, viranomaisten tehtäviin ja toimijoiden väliseen yhteistyöhön liittyvät keskeiset kysymykset tulee Suomessa turvata lain tasolla eikä jättää pääosin ohjeiden tai yksittäisen viranomaisen määräysten varaan.

Tämä on erityisen tärkeää työperäisessä ihmiskaupassa, jossa uhri ei useinkaan itse tunnista asemaansa eikä kykene hakeutumaan avun piiriin. Työsuojelutarkastus voi olla ensimmäinen tilanne, jossa viranomainen havaitsee vakavaan hyväksikäyttöön viittaavia seikkoja. Lakivaliokunnan tulee siksi edellyttää hallituksen esityksen täsmentämistä siten, että kansallisen mekanismin keskeiset toimijat, tehtävät, vastuut, yhteistyö ja uhrin asema määritellään tavalla, joka täyttää direktiivillä (EU) 2024/1712 direktiiviin 2011/36/EU lisätyn 11 a artiklan vaatimukset ja turvaa uhrien yhdenvertaisen kohtelun koko maassa.

Uhrin asemaa on vahvistettava

Työperäisen hyväksikäytön rikokset ovat tyypillisesti piilorikollisuutta. Rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuus riippuu olennaisesti siitä, uskaltavatko hyväksikäytetyt työntekijät ilmoittaa tilanteestaan viranomaisille. Ilmoittamiskynnystä nostavat muun muassa oleskeluoikeuteen liittyvä epävarmuus, riippuvuus työnantajasta, toimeentulon menettämisen pelko, velkaantuminen, kielitaidon puute sekä pelko työnantajan tai muun hyväksikäyttäjän vastatoimista.

SAK katsoo, että ihmiskaupan uhrin avun ja oikeuksien ei tule käytännössä riippua siitä, eteneekö asia rikosprosessissa ihmiskauppanimikkeellä tai pystytäänkö ihmiskauppparikos lopulta näyttämään toteen. Uhrien tunnistamista ja auttamista koskevan järjestelmän on oltava aidosti uhrilähtöinen ja riittävän matalan kynnyksen järjestelmä.

SAK pitää lisäksi tärkeänä, että ihmiskaupan uhrien oikeudellinen neuvonta, mahdollisuus saada korvausta ja mahdollisuus turvallisesti osallistua rikosprosessiin turvataan käytännössä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei ilmoituksen tekeminen työperäisestä hyväksikäytöstä johda uhrin kannalta kielteisiin oleskeluoikeudellisiin tai muihin seurauksiin.

Valvontaa ja kiinnijäämisriskiä on lisättävä

Hallituksen esityksen keskeinen puute työperäisen hyväksikäytön näkökulmasta on, ettei se muodosta kokonaisuutta, jolla hyväksikäyttöön syyllistyvien kiinnijäämisriskiä olennaisesti kasvatettaisiin.

Täytäntöönpanon onnistuminen edellyttää pitkäjänteistä panostamista poliisin, syyttäjien, työsuojeluviranomaisten ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän resursseihin. Työsuojelutarkastuksia tulee voida tehdä tehokkaasti ja kohdennetusti riskialoille.

Työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvälle rikollisuudelle on ominaista, että rikokset tulevat harvoin viranomaisten tietoon uhrien omien rikosilmoitusten perusteella. Valvonnan tulee tämän vuoksi olla oma-aloitteista, riskiperusteista ja tietoon perustuvaa.

SAK pitää tarpeellisena vahvistaa erityisesti työsuojelun ulkomaisen työvoiman käytön valvontaan kohdennettuja resursseja ja lisätä viranomaisten yhteisiä tarkastuksia riskialoilla. Samalla on kehitettävä viranomaisten tiedonsaanti- ja tietojenvaihto-oikeuksia sekä tarkastettava alihankintaketjuja kokonaisuutena yksittäisen työnantajayrityksen sijasta. Poliisin ja syyttäjälaitoksen työperäiseen hyväksikäyttöön erikoistunut osaaminen ja resurssit on turvattava, ja valvontatietoa on hyödynnettävä nykyistä tehokkaammin rikosten ennalta ehkäisemisessä ja rikosvastuun toteuttamisessa. Rikosoikeudellisen seuraamuksen ankaruudella on vain rajallinen ennalta ehkäisevä vaikutus, jos rikoksesta kiinnijäämisen todennäköisyys jää pieneksi.

Liiketoimintakielto ja muut seuraamukset

SAK pitää tärkeänä, että liiketoimintakiellon ja muiden elinkeinotoimintaan kohdistuvien seuraamusten käyttöä vahvistetaan työperäisen hyväksikäytön tapauksissa. Hallituksen esityksessä tätä kysymystä ei ole riittävästi arvioitu.

Vakavaan tai toistuvaan työntekijöiden hyväksikäyttöön syyllistyneen henkilön mahdollisuus jatkaa yritystoimintaa voi olennaisesti heikentää seuraamusjärjestelmän ennalta ehkäisevää vaikutusta. Tämän vuoksi liiketoimintakiellon käyttöä ja muita elinkeinotoimintaan kohdistuvia seuraamuksia on arvioitava nimenomaan työperäisen hyväksikäytön kannalta.

Työperäisen hyväksikäytön torjunnassa tarvitaan rikosoikeudellisten seuraamusten lisäksi tehokkaita hallinnollisia ja elinkeinotoimintaan kohdistuvia seuraamuksia. Liiketoimintakiellon lisäksi on arvioitava muun muassa julkisista hankinnoista poissulkemista, tilaajavastuuseen liittyviä seuraamuksia sekä mahdollisuutta estää toistuvasti hyväksikäyttöön syyllistyneitä yrityksiä hyödyntämästä ulkomaista työvoimaa.

Työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus ja viranomaisten välinen tietojen vaihto

SAK pitää ongelmallisena, ettei hallituksen esityksessä ehdoteta työsuojeluviranomaisen rikosasiasta ilmoittamista koskevan velvollisuuden ulottamista rikoslain 25 luvun uuteen ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaan rikokseen.

Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 50 §ä säädetään nykyisin työsuojeluviranomaisen velvollisuudesta tehdä poliisille ilmoitus muun muassa epäillystä ihmiskaupasta ja törkeästä ihmiskaupasta silloin, kun laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Hallituksen esityksessä ilmoitusvelvollisuuden laajentamista uuteen rikokseen on arvioitu, mutta siitä on luovuttu muun muassa sillä perusteella, että epäily ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä johtaisi todennäköisesti myös epäilyyn ihmiskaupasta, jolloin ilmoitusvelvollisuus syntyisi jo nykyisen sääntelyn perusteella.

SAK ei pidä tätä perustelua vakuuttavana. Uuden rikostunnusmerkistön tarkoituksena on nimenomaan mahdollistaa rikosoikeudellinen puuttuminen myös tilanteisiin, joissa henkilön tiedetään olevan tai olleen ihmiskaupan kohteena ja hänen tätä asemaansa käytetään hyväksi, mutta uuden rikoksen tekijä ei itse välttämättä ole osallistunut ihmiskaupparikokseen. Jos uuden rikoksen soveltamisen edellytykseksi ilmoitusvelvollisuuden näkökulmasta tosiasiallisesti asetetaan samalla syntyvä epäily ihmiskaupasta, vaarana on, että juuri ne tapaukset, joita varten uusi erillinen kriminalisointi säädetään, jäävät viranomaisketjussa tunnistamatta ja ilmoittamatta.

SAK korostaa yleisemminkin viranomaisten välisen tiedonkulun ja yhteistyön merkitystä työperäisen hyväksikäytön torjunnassa. Hallintolain 10 § mukaan viranomaisten tulee toimivaltansa rajoissa edistää viranomaisten välistä yhteistyötä. Työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvissä tilanteissa eri viranomaiset havaitsevat toiminnassaan seikkoja, jotka kuuluvat toisen viranomaisen toimivaltaan. Järjestelmän lähtökohtana tulisi olla, että tällaiset epäilyt eivät jää yksittäisen viranomaisen tietoon, vaan ne voidaan ja tarvittaessa tulee saattaa sen viranomaisen tietoon, jolla on toimivalta asian selvittämiseen. Tämä edellyttää myös sitä, että salassapitoa ja tietojen luovuttamista koskeva sääntely antaa tähän riittävän selkeän oikeusperustan.

Erityisen perusteltua nimenomainen ilmoitusvelvollisuus on työsuojeluviranomaisen kohdalla. Työsuojeluviranomainen kohtaa valvonnassaan juuri niitä työntekijöitä ja työpaikkoja, joissa työperäinen hyväksikäyttö voi tulla ensimmäisen kerran viranomaisen tietoon. Valvontalain 50 § rakentuu jo nykyisin sille periaatteelle, ettei työsuojeluviranomaisen tehtävä pääty hallinnollisen valvonnan rajaan silloin, kun valvonnassa ilmenee todennäköisiä perusteita epäillä rikosta, vaan asia on saatettava poliisin tutkittavaksi. Uuden hyväksikäyttörikoksen jättäminen tämän järjestelmän ulkopuolelle muodostaa tähän vaikeasti perusteltavan aukon.

Myöskään se, että uuden rikoksen havaitseminen voi käytännössä olla vaikeaa tai että ilmoitusten tekemisestä aiheutuu viranomaiselle työtä, ei ole hyväksyttävä peruste ilmoitusvelvollisuuden rajaamiselle. Rikosten vaikea havaittavuus puoltaa pikemminkin tehokkaampaa

viranomaisyhteistyötä ja matalaa kynnystä epäilyjen välittämiseen toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle. Työsuojeluviranomaiselta ei tällöin edellytetä rikosoikeudellista loppuarviota siitä, täyttyykö tunnusmerkistö. Rikoksen selvittäminen kuuluu poliisille ja viime kädessä syyttäjälle ja tuomioistuimelle.

SAK katsoo tämän vuoksi, että valvontalain 50 §:ää tulee muuttaa siten, että työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus poliisille käsittää myös rikoslain 25 luvussa tarkoitetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikoksen silloin, kun teko liittyy työsuojeluviranomaisen valvonnassa havaittuihin olosuhteisiin.

Samalla SAK pitää välttämättömänä, että viranomaisten välinen tiedonkulku työperäistä hyväksikäyttöä koskevissa tilanteissa turvataan nimenomaisella lainsäädännöllä. Sääntelyn tulee varmistaa, että viranomaisilla on selkeä oikeus ja laissa erikseen määritellyissä hyväksikäyttö- ja rikosepäilytilanteissa velvollisuus saattaa tieto sen viranomaisen tietoon, jolla on toimivalta asian selvittämiseen. Tämä on erityisen tärkeää työperäistä hyväksikäyttöä, ihmiskauppaa ja niihin läheisesti liittyviä rikoksia koskevissa tilanteissa, joissa tietoa kertyy usein usealle eri viranomaiselle eikä yksittäisellä viranomaisella välttämättä ole kokonaiskuvaa tapauksesta.

SAK katsoo, ettei tehokasta hyväksikäytön torjuntaa voida jättää sen varaan, että viranomaiset tapauskohtaisesti arvioivat yleisten yhteistyösäännösten perusteella, voidaanko tieto välittää eteenpäin. Ilmoittamista, tietojen luovuttamista ja salassapitosäännösten välistä suhdetta koskevien velvollisuuksien tulee olla laissa selkeitä ja ennakoitavia. Erityisesti hyväksikäyttörikoksissa lähtökohtana tulee olla, että perusteltu epäily välittyy toimivaltaiselle viranomaiselle eikä jää viranomaisorganisaatioiden väliin.

Lopuksi

SAK pitää HE 127/2026 vp:n tavoitteita kannatettavina ja uutta kriminalisointia tarpeellisena. Esitys vahvistaa joiltakin osin mahdollisuuksia puuttua työperäiseen hyväksikäyttöön, mutta se ei yksin ratkaise niitä rakenteellisia ongelmia, joiden vuoksi hyväksikäyttö jää Suomessa edelleen liian usein havaitsematta ja ilman tehokkaita seuraamuksia.

SAK:n keskeiset muutos- ja täsmennysesitykset:

1. Rikoslain 25 luvun uuden 3 d §:n perusteluja tulee täsmentää tietoisuuden arvioinnin osalta. Ehdotettu säännös perustuu direktiivin vaatimukseen rangaista palvelun käyttämisestä silloin, kun käyttäjä tietää palvelua suorittavan henkilön olevan ihmiskaupan uhri. Lakivaliokunnan tulee varmistaa, ettei tietämisvaatimuksesta muodostu työperäisen hyväksikäytön tapauksissa käytännössä liian korkea. Perusteluissa tulee täsmentää, että tietoisuus voidaan rikosoikeudellisen tahallisuusopin

mukaisesti päätellä myös ulkoisista ja objektiivisesti havaittavista olosuhteista, kuten poikkeuksellisen alhaisesta hinnasta, työvoimakustannusten ilmeisestä alimitoituksesta, työntekijöiden riippuvaisesta asemasta, asumis- ja työolosuhteista, työaikojen tosiasiallisesta määrästä ja muista hyväksikäyttöä osoittavista seikoista. Samalla tulee selventää, ettei vastuu edellytä viranomaisen tekemää tunnistamispäätöstä, esitutkinnan vireilläoloa tai muuta muodollista etukäteistietoa ihmiskaupparikoksesta.

2. Alihankinta- ja yritysketjuja koskevaa soveltamisohjausta tulee vahvistaa ilman, että rikosvastuun rajoja hämärretään. Valiokunnan tulee korostaa, että tietoisuuden arvioinnissa voidaan ottaa huomioon palvelun käyttäjän tosiasiallinen asema ketjussa, mahdollisuus havaita hyväksikäytön merkkejä, taloudellinen hyöty ja vaikutusmahdollisuudet työn tekemisen ehtoihin. Samalla tulee täsmentää, ettei kyse ole ankaran vastuun luomisesta tilaajalle, vaan siitä, että rikosoikeudellinen tahallisuusarviointi tehdään todellisten olosuhteiden perusteella.

3. Kansallisen palvelu- ja lähettämismekanismin keskeiset osat tulee määritellä velvoittavasti. Direktiivillä (EU) 2024/1712 direktiiviin 2011/36/EU lisätty 11 a artikla edellyttää kansallista palvelu- ja lähettämismekanismia uhrien varhaista tunnistamista, avun piiriin ohjaamista ja tukea varten. Vastaanottolakiin ehdotettu Joutsenon vastaanottokeskusta koskeva määräyksenantovaltuus on askel oikeaan suuntaan, mutta se ei yksin turvaa mekanismin keskeisten osien yleistä, ennakoitavaa ja velvoittavaa määrittelyä. Lakiin tulee sisällyttää ainakin keskeisten viranomaisten velvollisuudet, menettelytavat, tiedonkulun perusperiaatteet, uhrin oikeudet sekä järjestöjen ja työntekijöitä edustavien tahojen rooli uhrien tavoittamisessa ja avun piiriin ohjaamisessa.

4. Uhrin oikeussuojaa ja ilmoittamiskynnystä koskevia perusteluja tulee vahvistaa. Työperäisessä hyväksikäytössä avun, neuvonnan, oikeusavun ja suojelun saatavuus ei saa käytännössä riippua siitä, voidaanko asia myöhemmässä rikosprosessissa näyttää ihmiskaupparikoksena. Valiokunnan tulee edellyttää, että täytäntöönpanossa turvataan matalan kynnyksen ilmoittaminen ja avun saaminen myös tilanteissa, joissa ihmiskaupan tunnusmerkistö on vasta arvioitavana mutta hyväksikäytöstä on perusteltu epäily.

5. Valvontaa ja viranomaisyhteistyötä koskevat perustelut tulee kytkeä täytäntöönpanon vaikuttavuuteen. Valiokunnan tulee korostaa, että täytäntöönpanon onnistuminen riippuu viranomaisten tosiasiallisista mahdollisuuksista havaita, tutkia ja saattaa rikosvastuuseen työperäiseen hyväksikäyttöön liittyviä tekoja. Tämä edellyttää työsuojeluviranomaisten, poliisin, syyttäjälaitoksen, Rajavartiolaitoksen ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän riittäviä resursseja, toimivaltuuksia ja toimivaa viranomaisyhteistyötä.

6. Työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus ja viranomaisten välinen tietojen vaihto tulee turvata nimenomaisesti laissa. Valvontalain 50 §:ää tulee täydentää siten, että työsuojeluviranomaisen velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille kattaa myös rikoslain 25 luvussa tarkoitetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikoksen silloin, kun epäily liittyy työsuojeluvalvonnassa havaittuihin olosuhteisiin. Lisäksi lainsäädäntöön tulee sisällyttää selkeä oikeusperusta ja tarvittaessa velvollisuus viranomaisten väliselle tietojen luovuttamiselle työperäistä hyväksikäyttöä, ihmiskauppaa ja niihin läheisesti liittyviä rikoksia koskevissa tilanteissa. Sääntelyn tulee varmistaa, ettei perusteltu epäily jää yksittäisen viranomaisen tietoon salassapitosäännösten epäselvyyden tai toimivaltarajojen vuoksi, vaan välittyy viivytyksettä sille viranomaiselle, jolla on toimivalta asian selvittämiseen ja uhrin ohjaamiseen avun piiriin.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot juristi Paula Ilveskivi
paula.ilveskivi@sak.fi
puh. 050 565 1664